

Sygn. akt II Ca 701/15

POSTANOWIENIE

Dnia 26 listopada 2015 roku

Sąd Okręgowy w Lublinie II Wydział Cywilny Odwoławczy

w składzie:

Przewodniczący Sędzia Sądu Okręgowego Andrzej Mikołajewski (spr.)

Sędziowie: Sędzia Sądu Okręgowego Anna Ścioch-Kozak

Sędzia Sądu Rejonowego Joanna Misztal-Konecka (del.)

Protokolant Emilia Trąbka

po rozpoznaniu w dniu 26 listopada 2015 roku w Lublinie na rozprawie

sprawy z wniosku A. N.

z udziałem M. N. (1)

o podział majątku wspólnego

na skutek apelacji wnioskodawczyni od postanowienia Sądu Rejonowego w Chełmie z dnia 16 czerwca 2015 roku, sygn. akt I Ns 5626/13

postanawia

uchylić zaskarżone postanowienie w punktach II., III., IV. oraz V. i w tym zakresie przekazać sprawę Sądowi Rejonowemu w Chełmie do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach instancji odwoławczej.

Joanna Misztal-Konecka Andrzej Mikołajewski Anna Ścioch-Kozak

Sygn. akt II Ca 701/15

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 16 czerwca 2015 roku, w sprawie z wniosku A. N. z udziałem M. N. (1) o podział majątku wspólnego, Sąd Rejonowy w Chełmie:

- I. umorzył postępowanie w zakresie ruchomości objętych ugodą częścią zawartą na rozprawie w dniu 3 grudnia 2014 roku;
- II. oddalił wniosek o podział majątku wspólnego w pozostałym zakresie;
- III. przejął na rachunek Skarbu Państwa nieuiszczoną opłatę od wniosku;
- IV. obciążył A. N. kosztami postępowania w kwocie 20,70 zł, wydatkowanymi tymczasowo z sum budżetowych Skarbu Państwa;
- V. zasądził od A. N. na rzecz M. N. (1) kwotę 3.617 zł tytułem zwrotu kosztów procesu.

Sąd Rejonowy ustalił następujący stan faktyczny:

A. N. i M. N. (1) zawarli związek małżeński w dniu 6 kwietnia 1996 roku. Wyrokiem z dnia 19 października 2012 roku, sygn. akt III C 3096/10, Sąd Okręgowy w Lublinie rozwiązał związek małżeński uczestników przez rozwód. Uczestnicy nie zawierali umów majątkowych małżeńskich.

W trakcie trwania małżeństwa stron na nieruchomości stanowiącej majątek osobisty uczestnika M. N. (1) został wybudowany budynek mieszkalny. Ojciec uczestnika T. N. prowadził firmę budowlaną. Dom został zbudowany systemem gospodarczym. Materiały budowlane na budowę domu zostały zakupione przez T. N., bądź odkupione od klientów, u których prowadził budowy, a nie zostały przez nich wykorzystane. Ponadto rodziców uczestnika nabywali materiały budowlane na potrzeby własne.

Dom został wybudowany w latach 2004-2006 przez T. N. i jego pracowników. Tak długi okres budowy wynikał z faktu, że T. N. zajmował się budową tylko w czasie wolnym, po godzinach swojej pracy i w miarę posiadanych środków. Ponadto w budowie pomagał uczestnik oraz inni członkowie rodziny oraz pracownicy T. N.. Nie wszyscy otrzymywali wynagrodzenie, a jeżeli je otrzymywali, to od M. N. (2) bądź T. N.. Bywało tak, że zamiast zapłaty wynagrodzenia T. N. wykonywał prace na rzecz tych osób na innych budowach. M. N. (1) ani A. N. nie płacili pracownikom wynagrodzenia ani nie dokonywali zakupu materiałów budowlanych. Meble na wymiar zostały wykonane przez uczestnika i w tym czasie, kiedy sponował on wykorzystane materiały swojemu pracodawcy, utrzymaniem domu i dziećmi zajmowała się wnioskodawczyni.

Strony oszczędzały i nigdzie nie wyjeżdżały. Wnioskodawczyni podejmowała też dodatkowe prace, a przez okres 2 lat prowadziła działalność gospodarczą, której założenie sfinansowała jej rodzina, jednakże zbankrutowała. Matka wnioskodawczyni brała dwa razy pożyczkę na budowę domu i dawała też drobniejsze sumy pieniędzy. W 2003 roku matka wnioskodawczyni wzięła 3.000 zł pożyczki i oddała pieniądze wnioskodawczyni. Druga pożyczka jej matki miała miejsce w 2011 roku na sprzęt do domu. Uczestnikom pomagała również ciotka wnioskodawczyni, która jest osobą bezdzietną. Uczestniczka głównie robiła zakupy do domu, a jeśli miała grubsza gotówkę to oddawała ją mężowi, żeby wpłacał na konto.

W małżeństwie stron było różnie, rozchodzili się i schodzili się. Pierwszy raz rozeszli się, gdy syn miał niecały rok, a uczestniczka była w ciąży z córką. Ta faktyczna separacja trwała około pół roku. Po narodzinach córki zeszli się i byli ze sobą około 5 lat. W 2002 roku uczestnik wyprowadził się na krótki czas do matki. Potem uczestnicy zeszli się i nadal mieszkali na stacji. Po zawarciu małżeństwa uczestniczka pracowała na bazarze w firmie prywatnej u T. S., następnie pracowała w C., w pizzerii B., miała własną działalność gospodarczą, pracowała w firmie (...). Jej wynagrodzenie wynosiło najniższą krajową, natomiast wynagrodzenie za nadgodziny i z tytułu dodatków otrzymywała do ręki. Wnioskodawczyni miała konto w (...) Oddział w C., które posiada do chwili obecnej.

Matka wnioskodawczyni w chwili zawarcia przez nią związku małżeńskiego pracowała w szkole podstawowej nr (...) w C., a od kilku lat jest na rencie, pobiera świadczenie w wysokości 800 zł plus dodatek opiekuńczy

Od 1996 roku uczestnik miał zasądzone alimenty na rzecz dzieci, z przerwą w latach 2003-2004, kiedy faktycznie ich nie płacił.

Uczestnik w trakcie trwania małżeństwa utrzymywał się ze stałej pracy zarobkowej, otrzymując zarobki w wysokości najniższej krajowej. Czasami trafiały mu się drobne prace prywatne: układanie paneli, czy montowanie mebli, ale były to kwoty wynagrodzenia rzędu 200 zł, przeznaczone na bieżące rzeczy.

Rodzice uczestnika pozostawali w złych stosunkach z wnioskodawczynią. Toczyła się sprawa karna dotycząca pobicia przez wnioskodawczynię matki uczestnika. Ojciec uczestnika utrzymywał drugiego syna, który studiował, natomiast siostra uczestnika w czasie budowy domu już pracowała i mieszkała w B.. Matka uczestnika nie pracowała, była na rencie. Ojciec uczestnika zmarł w 2008 roku.

Na wykończenie domu został zaciągnięty kredyt w wysokości 30.000 zł, który spłaca M. N. (1).

Sąd Rejonowy wskazał, na podstawie jakich dowodów ustalił stan faktyczny, przy czym duża część ustaleń faktycznych i oceny dowodów jest w istocie przytoczeniem treści zeznań świadków i uczestników postępowania, natomiast Sąd pierwszej instancji nie wskazał w sposób klarowny, którym dowodom i z jakich przyczyn dał wiarę w zakresie, w jakim pozostają one w sprzeczności.

Dokonując oceny prawnej ustalonego stanu faktycznego Sąd Rejonowy podniósł, że roszczenia określone w art. 45 k.r.i.o. powstają w chwili dokonania nakładów lub wydatków z jednej masy majątkowej do drugiej bądź też z chwilą zaspokojenia długu jednego ze małżonków z majątku wspólnego. Wymagalne stają się jednak dopiero z momentem dokonywania podziału majątku, gdy zaś sąd nakaże wcześniejszy zwrot ze względu na dobro rodziny, moment wymagalności roszczenia określa data orzeczenia.

Stosownie do treści art. 567 § 1 k.p.c. w postępowaniu o podział majątku wspólnego po ustaniu wspólności majątkowej między małżonkami sąd rozstrzyga także o żądaniu ustalenia nierównych udziałów małżonków w majątku wspólnym oraz o tym, jakie wydatki, nakłady i inne świadczenia z majątku wspólnego na rzecz majątku osobistego lub odwrotnie podlegają zwrotowi.

Wnioskodawczynie zgłaszając roszczenie o rozliczenie nakładów poczynionych z majątku wspólnego na majątek odrębny uczestnika w postaci środków pieniężnych na budowę i wykończenie domu jednorodzinnego, nie wykazała, w jakiej wysokości roszczenie z tego tytułu jej przysługuje. Warunkiem formalnym takiego wniosku jest dokładne sprecyzowanie kwoty żądanej z tytułu rozliczenia nakładów (wydatków) poniesionych z majątku wspólnego na majątek osobisty. Wnioskodawczynie nie wskazała we wniosku wielkości roszczeń przysługujących jej w związku z rozliczeniem omawianych wydatków. Wnioskodawczynie nie określiła kwoty nakładów poniesionych z majątku wspólnego, a jedynie rości sobie prawo do połowy wartości domu. Wnioskodawczynie nie udowodniła, że strony miały jakiegokolwiek wspólne zasoby finansowe i że je wspólnie wydatkowały.

Nie wchodzi do majątku wspólnego i nie podlegają rozliczeniu zgłoszone i faktycznie poniesione nakłady na wykończenie mieszkania, albowiem podniosły one standard mieszkania i umożliwiły korzystanie z niego przez strony i ich dzieci, ale nie pozostają w jakimkolwiek związku z prawem przysługującym stronom i podlegającym podziałowi.

Podział ruchomości natomiast strony przeprowadziły ugodą sądową z dnia 3 grudnia 2014 roku.

Rozstrzygnięcie o kosztach postępowania Sąd Rejonowy uzasadnił przepisem art. 520 § 1 k.p.c.

*

Apelację od tego postanowienia wniosła wnioskodawczynie A. N., wskazując, że zaskarża postanowienie Sądu Rejonowego w punktach II. i V.

Wnioskodawczynie zarzuciła zaskarżonemu postanowieniu:

- naruszenie art. 227 k.p.c. w zw. z art. 228 § 1 k.p.c. przez zaniechanie przeprowadzenia dowodu z opinii biegłego rzeczoznawcy w przedmiocie wartości domu – pozostawienie wniosku zawartego we wniosku o podział majątku bez rozpoznania;
- zaniechanie dokonania rozliczenia nakładów z majątku wspólnego na majątek osobisty w całości, mimo że uczestnik uznał to żądanie co do zasady w kwocie do 30.000 zł;
- naruszenie przepisu art. 328 § 2 k.p.c. przez brak wskazania w uzasadnieniu wyroku, które z zeznań świadków i w jakim zakresie Sąd Rejonowy uznał za prawdziwe oraz zaniechanie wyjaśnienia, dlaczego Sąd odmówił wiarygodności zeznaniom i wyjaśnieniom wnioskodawczynie.

Wnioskodawczyni wniosła o:

1. uchylenie postanowienia w zaskarżonej części i przekazanie sprawy Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania;
2. zasądzenie od uczestnika na rzecz wnioskodawczyni kosztów postępowania według norm przepisanych;

ewentualnie o:

3. przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego rzeczoznawcy z zakresu wyceny nieruchomości celem oszacowania wartości przedmiotowego domu, ewentualnie wartości nakładów na budowę przedmiotowego domu według cen z chwili budowy;
4. zmianę zaskarżonego postanowienia przez zasądzenie na rzecz wnioskodawczyni od uczestnika kwoty 275.000 zł z tytułu rozliczenia nakładów z majątku wspólnego małżonków na majątek osobisty uczestnika.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja wnioskodawczyni jest zasadna o tyle, o ile należało stwierdzić, że – w granicach zaskarżenia – Sąd Rejonowy nie rozpoznał istoty sprawy w rozumieniu art. 386 § 4 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. i konieczne jest uchylenie zaskarżonego postanowienia w zaskarżonej części i przekazanie sprawy Sądowi Rejonowemu do ponownego rozpoznania.

Dodać też w tym miejscu należy, że niezależnie od oznaczonego w apelacji wnioskodawczyni zakresu zaskarżenia, zaskarżenie orzeczenia co do istoty sprawy (w całości bądź w części) jest równoznaczne z zaskarżeniem rozstrzygnięć o kosztach sądowych i kosztach postępowania, które są rozstrzygnięciami pochodnymi do wyniku postępowania (por. art. 113 ustawy z dnia 28 lipca 2005 roku o kosztach sądowych w sprawach cywilnych i art. 520 k.p.c.).

Odnosząc się do zaskarżonego orzeczenia należy w pierwszej kolejności wskazać, że całkowicie niezrozumiałe jest stwierdzenie Sądu Rejonowego, że wnioskodawczyni nie określiła dokładnie żądania z tytułu rozliczenia nakładów z majątku wspólnego na majątek osobisty, skoro we wniosku zażądała ona od uczestnika z tego tytułu kwoty 275.000 zł i wskazała jako podstawę faktyczną żądania budowę domu ze środków z majątku wspólnego na nieruchomości stanowiącej majątek osobisty uczestnika. Tak sformułowane żądanie czyni zadość wymaganiom art. 187 § 1 pkt 1 i 2 k.p.c. w zw. z art. 511 § 1 k.p.c.

Co więcej, gdy żądanie wniosku obarczone jest brakami formalnymi, obowiązkiem Sądu Rejonowego jest wezwanie do ich usunięcia pod rygorem zwrotu żądania na podstawie art. 130 § 1 i § 2 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. a nie może to skutkować oddaleniem wniosku.

Sąd Rejonowy jedynie szczątkowo wskazał podstawę prawną swojego orzeczenia. Tytułem jej uzupełnienia należy dodać, że na podstawie odesłania zawartego w art. 46 k.r.io. i w art. 567 § 3 k.p.c. do postępowania o podział majątku wspólnego po ustaniu wspólności majątkowej między małżonkami stosuje się odpowiednio przepisy o dziale spadku (art. 1035 k.c. i nast. oraz art. 680 k.p.c. – art. 689 k.p.c.), zaś w oparciu o kolejne odesłania z art. 1035 k.c. i art. 688 k.p.c. odpowiednie zastosowanie mają również przepisy o zniesieniu współwłasności (art. 211 k.c. i nast. oraz art. 617 k.p.c. – art. 625 k.p.c.).

W sprawie o podział majątku wspólnego między byłymi małżonkami sąd z urzędu, na podstawie art. 567 § 3 k.p.c. w zw. z art. 684 k.p.c., ustala skład i wartość majątku wspólnego byłych małżonków.

Z dniem 20 stycznia 2005 roku doszło do zmiany przepisów k.r.io. o małżeńskich stosunkach majątkowych. Stosownie jednak do art. 5 ust. 2 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 roku o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2004 roku, Nr 162, poz. 1691) jeżeli w dniu wejścia w życie ustawy stosunki majątkowe małżonków podlegały wspólności ustawowej, składniki majątków istniejące w tym dniu zalicza się do

majątku wspólnego albo do majątków osobistych. Z tego względu zastosowanie do majątku wspólnego uczestników mają przepisy k.r.io. w brzmieniu obowiązującym od dnia 20 stycznia 2005 roku.

Zgodnie z art. 31 k.r.io. z chwilą zawarcia małżeństwa powstaje między małżonkami z mocy ustawy wspólność majątkowa (wspólność ustawowa), obejmująca przedmioty majątkowe nabyte w czasie jej trwania przez oboje małżonków lub przez jednego z nich (majątek wspólny). Przedmioty majątkowe nieobjęte wspólnością ustawową należą do majątku osobistego każdego z małżonków. Do majątku wspólnego należą w szczególności: pobrane wynagrodzenie za pracę i dochody z innej działalności zarobkowej każdego z małżonków, dochody z majątku wspólnego, jak również z majątku osobistego każdego z małżonków, środki zgromadzone na rachunku otwartego lub pracowniczego funduszu emerytalnego każdego z małżonków.

Sąd ustala skład majątku wspólnego według stanu z chwili ustania wspólności małżeńskiej, zaś jego wartość według cen z chwili dokonywania podziału. Rozliczeniu podlega całość stosunków majątkowych między małżonkami według stanu na dzień ustania wspólności ustawowej, natomiast podziałowi podlega stan czynny masy majątkowej w chwili dokonywania podziału. Przy jego dokonywaniu nie uwzględnia się tych wspólnych składników majątkowych, które w czasie trwania wspólności ustawowej lub po jej ustaniu zostały zużyte zgodnie z prawem, natomiast uwzględnia się, ale tylko w ramach rozliczeń, tj. rachunkowo, składniki majątkowe, które zostały bezprawnie zbyte, zniszczone, zużyte lub roztrwonione przez jedno z małżonków. W tym wypadku, przy podziale majątku wspólnego ich wartość podlega zaliczeniu na poczet udziału przypadającego drugiemu małżonkowi

Podział majątku wspólnego obejmuje w zasadzie jedynie aktywa, nie rozciąga się natomiast na pasywa.

Zgodnie z treścią art. 43 § 1 k.r.io. oboje małżonkowie mają równe udziały w majątku wspólnym. Jednakże z ważnych powodów każdy z małżonków może żądać, ażeby ustalenie udziałów w majątku wspólnym nastąpiło z uwzględnieniem stopnia, w którym każdy z nich przyczynił się do powstania tego majątku (§ 2). Przy ocenie, w jakim stopniu każdy z małżonków przyczynił się do powstania majątku wspólnego, uwzględnia się także nakład osobistej pracy przy wychowywaniu dzieci i we wspólnym gospodarstwie domowym.

Jeżeli nie daje się przeprowadzić podziału fizycznego majątku wspólnego w taki sposób, żeby wartościowo odpowiadał on udziałom małżonków, wynikłe z tego tytułu różnice wyrównuje się przez dopłaty pieniężne (art. 567 § 3 k.p.c. w zw. z art. 688 k.p.c., art. 623 k.p.c. i art. 212 § 1 k.c.). Zgodnie z art. 212 § 3 k.c. w przypadku ustalenia dopłat sąd oznacza termin i sposób ich uiszczenia, wysokość i termin uiszczenia odsetek. Przepis art. 212 § 3 k.c. w zw. z art. 1035 k.c. i art. 46 k.r.io. pozwala na rozłożenie dopłaty na raty na okres do dziesięciu lat.

W myśl art. 567 § 1 k.p.c. w postępowaniu o podział majątku Sąd Rejonowy rozstrzyga także o żądaniu ustalenia nierównych udziałów małżonków w majątku wspólnym oraz o tym jakie wydatki, nakłady i inne świadczenia z majątku wspólnego na rzecz osobistego lub odwrotnie podlegają zwrotowi. Podstawę materialnoprawną roszczenia w przedmiocie rozliczenia wydatków i nakładów stanowi art. 45 § 1 k.r.io., zgodnie z którym każdy z małżonków powinien zwrócić wydatki i nakłady poczynione z majątku wspólnego na majątek osobisty. Może także żądać zwrotu wydatków i nakładów, które poczynił ze swojego majątku osobistego na majątek wspólny.

W przypadku nakładów z majątku wspólnego na majątek osobisty, zgodnie z art. 45 § 1 k.r.io. sąd ma obowiązek z urzędu i niezależnie od inicjatywy stron ustalić wartość tych nakładów. Jest to sytuacja jakościowo odmienna od nakładów z majątku osobistego na majątek wspólny, gdyż o tym drugim roszczeniu sąd orzeka wyłącznie na wniosek i w granicach zgłoszonego żądania (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 21 lutego 2008 roku, sygn. III CZP 148/07, OSNC 2009/2/23 i postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 kwietnia 2012 roku, sygn. I CSK 323/11, Lex nr 1164719). Z tego względu też Sąd Rejonowy nie był w tym zakresie związany żądaniem wnioskodawczyni i wskazywaną przez nią wartością nakładów z majątku wspólnego na majątek osobisty uczestnika (art. 321 § 1 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.).

W niniejszej sprawie widoczne jest, że niewątpliwie powstały nakłady z majątku wspólnego na majątek osobisty, skoro uczestnicy zaciągnęli wspólnie kredyt w kwocie 30.000 zł z przeznaczeniem na wykończenie domu. Całkowicie błędny jest wywód Sądu Rejonowego, że środki przeznaczone na wykończenie domu nie podlegają w tym trybie rozliczeniu.

Każde nakłady z majątku wspólnego na majątek osobisty, które doprowadziły do zwiększenia się wartości rynkowej majątku osobistego uczestnika, powinny zostać rozliczone na podstawie art. 45 § 1 k.r.io. Co do zasady wykończenie budynku mieszkalnego w sposób bardzo istotny wpływa na wartość rynkową zabudowanej nieruchomości i absolutnie nie może zostać uznane za wydatki umożliwiające bieżące korzystanie z domu. Za tego rodzaju wydatki, które mogłyby nie wpłynąć na wartość rynkową majątku osobistego uczestnika, można by co najwyżej uznać drobne nakłady związane z bieżącym użytkowaniem nieruchomości, np. malowanie ścian, czy niewielkie naprawy.

Podnoszona przez uczestnika okoliczność, że spłaca on ten kredyt samodzielnie, w okresie istnienia wspólności ustawowej co do zasady nie miała znaczenia dla ustalenia wartości nakładu z majątku wspólnego na majątek osobisty, gdyż jeżeli kredyt był spłacany z dochodów uczestnika w trakcie trwania wspólności ustawowej, był on spłacany ze środków wspólnych (por. art. 31 § 2 k.r.io.). Uczestnik mógłby natomiast domagać się uwzględnienia spłaty wspólnego długu ze środków stanowiących jego majątek osobisty (czy to w trakcie trwania wspólności ustawowej w razie pochodzenia środków z majątku osobistego, por. art. 33 k.r.io., czy też już po ustaniu wspólności ustawowej), ale powinien wówczas zgłosić odpowiednie żądanie i je wykazać co do wysokości.

Sąd Rejonowy nie poczynił natomiast jednoznacznych ustaleń faktycznych co do tego, czy oprócz wspomnianego wyżej kredytu strony przeznaczyły na budowę przedmiotowego domu i jego wykończenie inne środki wspólne, a jeżeli tak – to jakie. Opierając się na dotychczas przeprowadzonych w sprawie dowodach można co najwyżej wnosić, że strony nie były w stanie zgromadzić znaczących środków własnych z przeznaczeniem na budowę domu.

Orzekając w sprawie ponownie Sąd Rejonowy poczyni ustalenia faktyczne w tym przedmiocie i oceni wiarygodność przedstawionych przez strony dowodów, co do których widoczne jest, że przynajmniej częściowo są one sprzeczne ze sobą. Na tej podstawie, w razie konieczności działając z urzędu, ustali wartość nakładów z majątku wspólnego na majątek osobisty uczestnika i stosownie do swoich ustaleń orzeknie o żądaniu wnioskodawczyni, uwzględniając je w uzasadnionej części i oddalając w części niezasadnej.

Wobec powyższego, na obecnym etapie postępowania przedwczesne jest odnoszenie się przez Sąd Odwoławczy do pozostałych zarzutów apelacji oraz do ponowionego w apelacji wniosku dowodowego.

Odpowiednio do wyniku całego postępowania Sąd Rejonowy rozstrzygnie o kosztach postępowania, w tym także o kosztach instancji odwoławczej (art. 108 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.), a także o nieuiszczonych kosztach sądowych (art. 113 ustawy z dnia 28 lipca 2005 roku o kosztach sądowych w sprawach cywilnych).

Z tych względów na podstawie art. 386 § 4 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. Sąd Okręgowy orzekł jak w sentencji postanowienia.